

שעועית

השעועית¹ נזכרה במשנה פעם אחת בהקשר של דיני הכלאים, כמין הדומה לפול לבן (כלאים א א). לא נזכרה בתוספתא. נזכרה פעם אחת בתלמוד הירושלמי (כלאים א א) - למה נקרא שמה שעועית שהיא משעשעת את הלב ומהלכת את בני מיעים.

הזיהויים

לוביה אפונת הבקר

▪ **לוביה אפונת הבקר** (*Vigna sinensis*) - קטנית מאכל שמוצאה מאפריקה, והתפשטה לאגן הים התיכון דרך מצרים בעת העתיקה. למין זה כמה זנים. כך כנראה יש להבין את הזיהוי בירושלמי ובעקבותיו אצל רס"ג, זרעים גניזה א, רמב"ם, כפו"פ, כפו"פ ל"ע, אלג'אמע, המליצה ורע"ב.²

אפונת הגינה

▪ **אפונת הגינה, אפון מתורבת** (*Pisum sativum*) - קטנית מאכל שמוצאה במזרח התיכון. לאפונה תרמילים הנושאים זרעים עגולים וירוקים. האפונה נאכלים מבושלים, והם נחשבים מקור בריא לחלבון מן הצומח. כך זוהתה השעועית אצל רנאה"י ורנאה"י פ"א.³

בקיה תרבותית

■ **בקיה תרבותית** (*Vicia sativa*) - צמח עשבוני ממשפחת הקטניות. מין הגדל בר בארץ ישראל, אך גם מגודל בתרבות כמספוא לבעלי חיים. תפוצתה העיקרית של הבקיה התרבותית בארצות הים התיכון, במזרח התיכון ובדרום אירופה. כך זיהו הערוך וריבמ"ץ.⁴

עיון

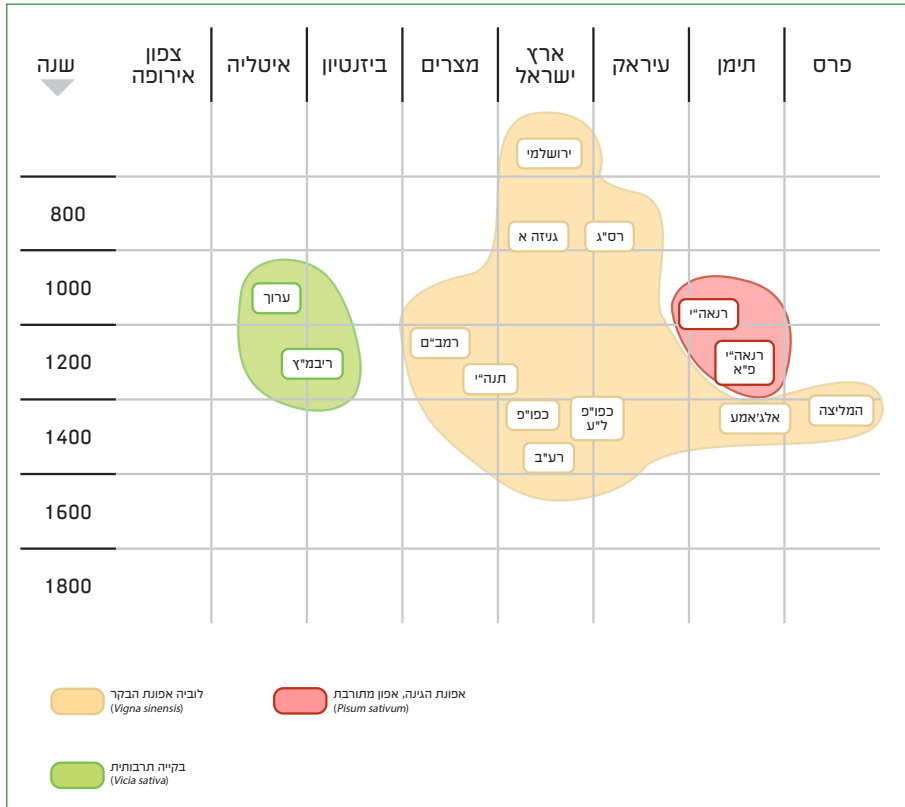
כל הפרשנים מזהים את השעועית שבמשנה עם מיני קטניות.

המסורת המרכזית מזהה את 'שעועית' עם לוביה אפונת הבקר.

אצל רנאה"י ורנאה"פ א הזיהוי הוא עם אפונת הגינה, כשהשם המובא אצלם הינו השם המקובל בתימן למין זה.

הסוג לוביה הינו בעיקר בעל תפוצה טרופית, וגבול תפוצתו הצפוני הוא דרום אירופה.⁵ הסוג בקיה, לעומת זאת, נפוץ דווקא באזורים ממוזגים, ואת הבקיה התרבותית מגדלים בכל אירופה.⁶ על כן, נראה שפירוש הערוך, המצוטט גם אצל ריבמ"ץ, משקף מסורת אירופית, שמקורה אולי באשכנז.

לעף מזהה את 'שעועית' עם זן של לוביה אפונת הבקר,⁷ צ'יז'יק מסתמך על פירוש הירושלמי, מביא כמה אפשרויות, אך לא מכריע ביניהן.⁸ פליקס מזהה עם המין הקרוב ⁹*Vigna nilotica*.

הערות:

1. נוסח הדפוסים - שעועים.
2. ירושלמי (כלאים א ה"א עמ' 146): פסילתה [שם זה נזכר גם בירושלמי ביצה א ה"י ובבבלי עבודה-זרה דף לח ע"ב] < φάσηλος (יוונית) ו-phasēlus (לטינית) הינם ככל הנראה *Vigna sinensis* (לידל וסקוט, עמ' 1918; גלייר, עמ' 1372. לעף, פלורה, II, עמ' 510. ע"ע 'פול לבן'); רס"ג (עמ' 188 97): אללוביא < لوبياء=*Vigna sinensis* (חסין וקאסם, מס' 137; עיסא, עמ' 189, מס' 11,10. באחרון מופיע גם *Phaseolus vulgaris* (=שעועית מצויה), מין שמקורו באמריקה, וכן *Dolichos lubia*, שהוא שם נרדף ל-*V. sinensis*); זרעים גניזה א (אוק.). לובייה < לעיל רס"ג; רמב"ם (כלאים א א, עמ' קסז): אללוביה [וכך גם אצל תנה"י (עמ' 626, ערך 'שעע')] < לעיל רס"ג; כפ"פ: (עמ' תשמב) לוביה < לעיל רס"ג; כפ"פ ל"ע (עמ' תשמד) אלמאש < ماش=*Phaseolus mungo* (=שעועית המונג. עיסא, עמ' 138, מס' 1; בדויאן, מס' 2627. כך לפי שמש ירקות, הערה 13); ماش=*Vigna nilotica* (=לוביה מצרית. בלשונו של פליקס - לוביית הנילוס. פליקס כלאים, עמ' 37); *Vigna sinensis* לוביה אפונת הבקר. עיסא, עמ' 189, 10,9; בדויאן, מס' 3598. כך לפי פליקס כלאים, עמ' 43,37. לדיין ארוך לגבי זיהוי 'מאש' ראה: עמר גידולי, עמ' 93-95); אלג'אמע (עמ' 127, ערך 'שעועית'): אללוביא והי אלדגרה [במילון מהד' טובי (עמ' 120): שעועית - דגרה] < לגבי 'לוביא' - לעיל רס"ג; נצר/

שעועית

- دجر = *Vigna sinensis* (ווד תימן, עמ' 158; עיסא, עמ' 189, מס' 11,10). אצל אבן אלביטאר (אבן אלביטאר, ג'אמע II, עמ' 89) מופיע دجر = *Dolichos lubia* = *Vigna sinensis*; המליצה (בהמ"ל): לוביא < لوبيا (פר.) = *Vigna sinensis* (אחונדוב, עמ' 399. מביא שם את הסינונים *Dolichos lubia*); רע"ב (כלאים א א): והשעועית, קורין לה בערבי לוביא"ה < לעיל רס"ג.
3. רנאה"י (עמ' 29): אלעתר = *Pisum sativum* (ווד תימן, עמ' 156 ערך *Lathyrus*). שם מתואר זן בשם pumilio אותו מגדלים בתימן. ועיין עוד ערך 'שעועית', בזיהויו של רנאה"י. גם אצל פיאמנטה, תימנית (כר' II, עמ' 314) מתורגם: Green peas; רנאה"י פ"א (עמ' 31): אלעתר < לעיל רנאה"י.
4. ערוך (ח"ו עמ' 301, ערך 'פול'): שעועית פסילתא (ציטוט מהירושלמי)... שעועית ביצי < נראה כי הכוונה ל-*Vicia sativa* (בדוואן, מס' 3594 - באיטלקית: *Veccia comune*; *Veccia coltivata*); ריבמ"ץ (עמ' עו בשם הערוך): שעועית ביצי < לעיל ערוך.
5. פלורה פלסטינה II טקסט, עמ' 223; פלורה אירופה II, עמ' 128.
6. פלורה פלסטינה שם, עמ' 194. פלורה אירופה שם, עמ' 134.
7. לעף, פלורה, IV, עמ' 74.
8. צ'יז'יק, אוצר, עמ' 825.
9. פליקס, כלאים, עמ' 42.